

КОМЕРЦІЙНА ТАЄМНИЦЯ: ПРАВОВИЙ ПОГЛЯД

COMMERCIAL SECRET: A LEGAL PERSPECTIVE

Сорока Є.С., студентка IV курсу факультету прокуратури
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

Осадча А.С., студентка IV курсу факультету прокуратури
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

Стаття присвячена висвітленню однієї з актуальних питань сучасності, а саме дослідженню правового режиму комерційної таємниці, аналіз правової системи захисту комерційної таємниці підприємства, її складових елементів та законодавчої основи захисту комерційної інформації. Увага приділяється також дослідженню проблематики закріплення даного поняття в українському законодавстві.

Перехід до ринкової економіки зумовив появу в українському законодавстві, правовій та економічній літературі нових понять, таких як комерційна таємниця, виробнича таємниця, конфіденційна інформація, інформація з обмеженим доступом тощо. Ці поняття можна об'єднати найпоширенішим терміном – комерційна таємниця. Через відсутність регуляторного управління в цій сфері здійснюється негативний вплив на розвиток економіки приватного сектору. Виявляються чинники, які зумовлюють необхідність прийняття спеціального Закону «Про комерційну таємницю».

Серед аспектів законодавчого забезпечення захисту комерційної таємниці найважливішими є визначення правового режиму комерційної таємниці як соціального ресурсу, закріплення права на комерційну таємницю на законодавчому рівні та створення гарантій реалізації цього права. Організація та технологія конфіденційного діловодства, на жаль, сьогодні ще не цілком регламентовані державними нормативними актами. Що саме вважати конфіденційною таємницею визначає сам її власник, беручи до уваги специфіку роботи підприємства. Наголошено, що існує необхідність керуватися наявними нормами та правилами роботи з конфіденційними документами, адже вони забезпечують належний рівень функціонування підприємства, конфіденційність інформації та збереженість документів. Саме недоліки чинного законодавства створюють труднощі та проблеми для володільців комерційної таємниці, а також обмежують можливості реалізації та захисту їх права на таку інформацію. Через це відбувається поширення та безперешкодне використання незаконно отриманої комерційної таємниці.

В нашому законодавстві зараз є значні перепони щодо створення ефективних механізмів регулювання питань, пов'язаних з комерційною таємницею, в тому числі захисту цих відомостей. Складнощі виникають через неясність, не системність, неповноту та колізійність окремих положень нормативно-правових актів, що регулюють правовідносини у сфері комерційної таємниці.

Ключові слова: комерційна таємниця, право інтелектуальної власності, особливості комерційної таємниці, інформація, засоби забезпечення комерційної таємниці.

The article is devoted to the coverage of one of the topical issues of our time, namely the study of the legal regime of commercial secrets in enterprises, the analysis of the legal system of protection of commercial secrets of the enterprise, its components and elements, and the legislative basis for the protection of commercial information. Attention is also paid to the study of the problems of establishing this concept in Ukrainian legislation.

The transition to a market economy led to the emergence of new concepts in Ukrainian legislation, legal and economic literature, such as commercial secret, commercial information, industrial secret, confidential information, information with limited access, etc. These concepts can be united by the most common term – trade secret. Due to the lack of regulatory management in this area, it has a negative impact on the development of the private sector economy. Identifying the factors that determine the need to adopt a special law on commercial secrecy.

The work examines the institution of commercial secrecy, intellectual property law. Among the aspects of legal protection of trade secrets, the most important are the determination of the legal regime of trade secrets as a social resource, the establishment of the right to trade secrets at the legislative level, and the creation of guarantees for the realization of this right. Unfortunately, the organization and technology of confidential record-keeping are not yet fully regulated by state regulations. They are determined by the owner of the confidential secret, taking into account the specifics of the enterprise's work. It was emphasized that there is a need to be guided by certain norms and rules for working with confidential documents, because they ensure the proper level of functioning of the enterprise, the confidentiality of information and the preservation of such documents. It is the shortcomings of the current legislation that create difficulties and problems for owners of commercial secrets, and also limit the possibilities of realizing and protecting their right to such information. Because of this, the spread of commercial espionage and the unimpeded use of illegally obtained trade secrets is taking place.

In Ukrainian legislation, there are currently significant obstacles on the way to building an effective mechanism for regulating issues related to commercial secrets, including their protection. Such obstacles include vagueness, inconsistency, non-systematicity, incompleteness, as well as contradictions of individual provisions of regulatory and legal acts regulating legal relations in the sphere of the operation of commercial secrets.

Keywords: commercial secrets, intellectual property law, peculiarities of commercial secrets, information, means of securing commercial secrets.

Інститут захисту інформації в Україні врегульований не достатньо. І якщо раніше існував спеціальний Закон, що регулював питання комерційної таємниці, то на даний момент окремого закону, який регулює це питання немає. Наразі, систематизація правових норм, оновлення доктринальних засад права в контексті євроінтеграційних вимог, узагальнення наукових теорій і трансформація їх у площину чинного законодавства щодо комерційної таємниці знайшли відображення в наступних законодавчих актах.

По-перше, *Конституція України*, а саме стаття 31 гарантує кожному таємницю листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції. Наголосимо, що врегулювання неповне, а отже не гарантує достатнього захисту комерційної таємниці.

По-друге, *Закон України «Про інформацію»*, а саме стаття 21, яка закріплює, що є такий вид інформації, як інформація доступ до якої обмежений. Вона може бути: конфіденційною, таємною і службовою. Питання інформації з обмеженим доступом залежить від правової сфери. У підсумку, ЗУ «Про інформацію» виділяє такі види інформаційної діяльності: створення, поширення, одержання, збирання, зберігання, використання, захист та охорона. Відповідно до цього Закону передбачено також поділ інформації на відкриту та інформацію з обмеженим доступом [1].

По-третє, *Цивільний кодекс України* у статті 505, у свою чергу, також закріплює визначення комерційної таємниці. Зазначається, що вона є не доступною для великого кола осіб, містить особливу цінність та має бути

збережена. Наприклад, комерційною таємницею можна вважати інформацію комерційного, організаційного, технічного, виробничого або іншого характеру. Водночас, відомості, що мають зв'язок з виробництвом, технологією, управлінням, фінансовою діяльністю суб'єкта господарювання, що не вважаються державною таємницею, але розголошення яких може завдати шкоди інтересам суб'єкта господарювання є комерційною таємницею. Зважаючи на Інформаційний лист «Про деякі питання практики застосування господарськими судами законодавства про інформацію» комерційну таємницю варто сприймати як конфіденційну інформацію, право використання якої встановлюється на розсуд самого власника [2]. Проте, варто зважати на Постанову КМУ від 9 серпня 1993 року № 611 «Про перелік відомостей, що не становлять комерційної таємниці» [3].

У статті 420 ЦКУ закріплюється, що одним з об'єктів інтелектуальної власності є комерційна таємниця. Тобто, майнові права інтелектуальної власності на комерційну таємницю належать особі, яка за законом визнає інформацію комерційною таємницею [4].

По-четверте, також визначення обговорююмого нами питання міститься у *Господарському кодексі України*, а саме статті 36. Встановлено, що комерційна таємниця – це відомості про виробничу, управлінську, технологічну, фінансову та іншу діяльність підрозділу підприємства, які не становлять державної таємниці і розголошення яких може призвести до негативних наслідків, щодо інтересів підприємства [5].

Тобто, якщо мова йде про те, що комерційна таємниця є інформацією, то потрібно врегулювати Цивільний кодекс із законом України «Про інформацію» таким чином, щоб у законі України «Про інформацію» було висвітлено поняття комерційної таємниці. На жаль, у зазначеному Законі наявне виключно поняття «захист інформації», що передбачає комплекс правових, адміністративних, організаційних, технічних та інших заходів, які зберігають цілісність інформації та передбачають законний порядок доступу до неї.

Згідно з ч. 2 ст. статтею 21 Закону України «Про інформацію» конфіденційною є інформація про фізичну особу та інформація, доступ до якої лімітований для фізичних або юридичних осіб, окрім суб'єкта владних повноважень. Конфіденційна інформація може бути розповсюджена за згодою зацікавленої особи у встановлений нею спосіб [1].

Надалі, варто дослідити чинні класифікації особливостей комерційної таємниці. Варто наголосити, що класифікація ознак, яка міститься у Законі України «Про інформацію» не є повною [1], та виділяє за режимом доступу відкриту інформацію та інформацію з обмеженим доступом.

Науковець Носік Ю.В запропонував особистий підхід [6] щодо класифікації особливостей комерційної таємниці. Такими ознаками є:

- комерційно таємниця, перш за все, є інформацією (ознака інформаційності);
- комерційна цінність і безпека відомостей, що становлять комерційну таємницю (ознака конфіденційності).

На нашу думку, дані ознаки варто вважати істотними та необхідними.

Також в науковій доктрині виокремлюють наступні ознаки, а саме: обмеженість у доступі, що виступає додатковою гарантією охорони підприємства; важкодоступність для великого кола осіб; таємниця; відношення до виробничих, організаційних, комерційних чи технічних процесів підприємства; є власністю окремих юридичних осіб чи фізичних осіб- суб'єктів підприємницької діяльності; має суб'єктивний характер.

Зважаючи на вищезазначену характеристику особливостей комерційної таємниці, наголосимо, що ця таємниця має, по-суті, монополію суб'єкта на певні відомості,

що передбачає переваги і активне зростання відносно конкурентів. Дані, які включають комерційну таємницю, часто є предметом зазіхань зі сторони третіх осіб задля використання її у власних комерційних інтересах.

В контексті нашої теми, необхідно також звернути увагу на суб'єктів які наділені правом інтелектуальної власності на комерційну таємницю, а також на її об'єкти.

Отже, суб'єктами права інтелектуальної власності на комерційну таємницю можуть бути фізичні та юридичні особи, об'єктом же є інформація, якою володіє, користується та розпоряджається юридична чи фізична особа, вживаючи необхідних для її захисту заходів, та яка є результатом інтелектуальної діяльності. Особи ж, що неправомірно визначили інформацію комерційною таємницею, не мають права на володіння цією таємницею. На жаль, для обмеження кола суб'єктів цього права лише суб'єктами господарювання або підприємництва наразі не існує належної правової аргументації.

Господарський кодекс України передбачає, що інформація, яка є таємницею держави, не може бути комерційною таємницею. Порядок встановлення такої інформації визначається ЗУ «Про державну таємницю» [7]. У 1 статті даного закону визначення державної таємниці прив'язується до поняття секретної інформації. При цьому у Цивільному кодексі України комерційна таємниця інтерпретується саме як секретна інформація. Відповідно до цього є підґрунтя говорити про наявність колізій щодо цього питання.

Однією з функцій інститутів інтелектуальної власності є встановлення правової системи щодо результатів інтелектуальної діяльності. Безпосередня реалізація цієї функції включає також захист основних прав осіб, які володіють комерційною таємницею. Право на використання комерційної таємниці включає низку дій, характерних лише для інших об'єктів інтелектуальної власності. Якщо за умовами договору право використання комерційної таємниці не було надано іншим особам, власнику секрету дозволяється використовувати комерційну таємницю будь-яким способом, дозволеним законом. Розпорядження правом на використання комерційної таємниці передбачає використання правовласником об'єкта цих прав і надання іншим особам дозволу на вчинення пов'язаних з ним дій. Це розпорядження може мати дві форми: передача прав, за якої попередній власник відмовляється від права, а новий власник набуває його; і шляхом передачі ліцензії. Усі права, не зазначені в самій ліцензії, залишаються власністю початкового власника. Крім того, до прав власника комерційної таємниці належать право на захист таємниці та право на не розголошення таємниці.

Юридичні особи або громадяни, які володіють інформацією професійного, комерційного, виробничого, банківського, комерційного та іншого характеру, отриманою за рахунок власних коштів або є предметом їх професійних, комерційних, виробничих, банківських, комерційних та інших інтересів, і які не несуть відповідальності за порушення положень закону про таємницю самостійно, визначають спосіб її отримання, у тому числі належність до категорії конфіденційності, та встановлює систему захисту.

Винятки становлять відомості комерційного, банківського характеру та встановлення правової системи Верховною Радою України за поданням Кабінету Міністрів України (з питань статистики, банківської діяльності, екології, оподаткування тощо), а також приховування інформації, що становить загрозу життю та здоров'ю людей.

Таємною інформацією вважається, знання які мають відомості, що становлять державну та іншу передбачену законом таємницю, розголошення якої може завдати шкоди особі, суспільству та країні.

Підбиваючи підсумки, фізичні або юридичні особи, власники інформації, які володіють, користуються чи розпоряджаються нею на законних підставах мають право віднести таку інформацію до конфіденційної або комерційної таємниці та встановити на власний розсуд режим її використання та поширення.

Як вже зазначалося вище, відомості, що становлять комерційну таємницю, часто підлягають зазіханню зі сторони третіх осіб, аби застосувати її в особистих комерційних цілях. Тому за необхідне постає визначення засобів захисту такої інформації. Аналіз чинного законодавства передбачає два підходи визначаючи засоби захисту комерційної таємниці: по-перше, абсолютний захист, що захищає комерційну таємницю як об'єкт інтелектуальної власності від посягань будь-яких сторонніх осіб; по-друге, відносний захист, що означає захист важкодоступних комерційних відомостей, щодо яких застосовано дії збереження її секретності, від недобросовісної конкуренції.

На нашу думку, дана концепцією повинна застосовуватись задля побудови системи інформаційної безпеки на підприємстві. Незважаючи на те що, об'єкт захисту незвичний – інтелектуальна власність з обмеженим доступом, проте логічно є і переваги, які зумовлені дуалістичною природою комерційної таємниці, а саме комплексністю і всебічністю її захисту, що впливає з такого:

- захист комерційної таємниці як відомостей з обмеженим доступом гарантується завдяки встановленню і реалізації режиму таємності (ст. 30 Закону України «Про інформацію»);

- захист комерційної таємниці як об'єкта інтелектуальної власності реалізується також судом із застосуванням спеціальних правових засобів – оприлюдненням у ЗМІ факту посягання на неї та публікування в друкованих офіційних виданнях відповідного судового рішення (ст. 432 ЦК України).

Відповідно до статті 6 Закону України «Про доступ до публічної інформації» [8] і статті 21 Закону України «Про інформацію» [1] комерційна таємниця є інформацією з обмеженим доступом. Доречним є виокремлення можливостей власника із забезпечення схоронності комерційної таємниці, розділивши їх на організаційні та правові. **До організаційних** відносимо правильну організацію обігу документів на підприємстві; справну роботу комп'ютерної мережі, при цьому використовуючи технічні способи захисту відомостей; контроль служби безпеки підприємства. В контексті реалізації організаційних заходів виникає проблематика балансу між захистом інтересів власника комерційної таємниці та дотримання прав робітників. Щодо **правових заходів**, то по-перше, сюди відносимо затвердження із працівниками договору про збереження комерційної таємниці, а по-друге, вжиття до порушників заходів юридичної відповідальності – дисциплінарної, адміністративної цивільно-правової, матеріальної, а іноді – кримінальної). Вагому роль в схоронності комерційної таємниці здійснює служба діловодства на підприємстві. Дана служба відповідальна за ведення обліку, руху та зберігання документів тощо.

Законодавче забезпечення охорони комерційної таємниці також передбачає встановлення правового режиму комерційної таємниці як соціального ресурсу, закріплення права на комерційну таємницю на законодавчому рівні та формування гарантій здійснення даного права. Мається на увазі, що захистом таких відомостей мають займатися ще й органи державної влади, а не лише власники інформації. Статтею 507 ЦКУ забезпечується охорона комерційної таємниці органами державної влади. Тобто, органи державної влади мають

обов'язок охороняти від несумлінного, недобросовісного застосування комерційних відомостей, які становлять комерційну таємницю та створення яких вимагає зусиль і яка надана їм з ціллю одержання дозволу на діяльність, пов'язану з фармацевтичними, сільськогосподарськими, хімічними продуктами, що містять нові хімічні сполуки. Органи державної влади охороняють таку інформацію від розголошення, крім епізодів, коли розголошення є необхідним для забезпечення захисту населення або коли не було вжито належних заходів щодо її охорони від несумлінного комерційного використання [4].

Важливим моментом опанування правового режиму комерційної таємниці є дослідження нормативно-правового забезпечення охорони документів, які містять відомості, що становлять комерційну таємницю. Статтею 21 ЗУ «Про інформацію» закріплено: «відносини, пов'язані з правовим режимом конфіденційної інформації, регулюються законом», проте, як вже ми зазначали раніше, спеціального Закону України, де було б окреслено поняття, упорядковано процедуру захисту та охорони, режим та правила роботи з комерційною таємницею, на жаль, наразі не існує [1]. Таким чином, можна визначити чинники, що зумовлюють необхідність прийняття спеціального закону про комерційну таємницю: підвищення конкуренції на товарних ринках, і відповідно зростання саме недобросовісної конкуренції; потреба у більш регламентованому регулюванні суспільних відносин у сфері комерційних таємниць; необхідність наближення законодавства України до законодавства інших країн, перш за все, законодавства Європейського Союзу у сфері захисту комерційної таємниці.

Отже, інститут комерційної таємниці, і відповідно школа інтелектуальної власності в нашій країні на даний момент перебуває у фазі активного формування та становлення. Дослідження даної теми, дозволяє наголосити, що законодавство України чітко не закріплює заходи захисту комерційної таємниці, та не регламентує сталий механізм застосування прав власників комерційної таємниці. Зазначені, так би мовити, недоліки в законодавстві не передбачають належного захисту комерційної таємниці її власниками, в результаті чого втрачається головна ознака такої таємниці – конфіденційність. Захищати свою власність, яка виникає в результаті інтелектуальної діяльності стає складніше. Тому, по-перше, очевидно, що ряд нормативно-правових актів потребують доопрацювання, в тому числі ЗУ «Про інформацію», який слід покращити в частині класифікації видів інформації з обмеженим доступом, щоб провести чітке розмежування та посилити цей Закон в контексті комерційної таємниці. Також варто чітко зафіксувати дії, що призводять до порушення правового режиму комерційної таємниці, та відомостей, які теоретично можуть містити комерційну таємницю.

По-друге, важливо зазначити, що необхідним для подальшого розвитку інституту комерційної таємниці, є його детальна регламентація та прийняття спеціального ЗУ «Про комерційну таємницю».

По-третє, правовий режим захисту комерційної таємниці, певним чином, забезпечує розвиток економіки. Адже, наявність регуляторного управління у даній сфері здійснює позитивний вплив на розвиток економіки приватного сектору, а саме на залучення іноземних інвестицій. Оскільки, інвестори з більш розвинутих країн в такому випадку зацікавлені у співпраці та розкритті комерційної таємниці, задля налагодження зв'язків та розширення кордонів підприємницької діяльності, якщо їм гарантують конфіденційність та захист даної інформації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про інформацію: Закон України від 2 жовтня 1992 р. № 2657-XII / *Верховна Рада України. Відомості Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text> (дата звернення: 17.10.2023).
2. Про деякі питання практики застосування господарськими судами законодавства про інформацію: Інформаційний лист Вищого господарського суду України від 28 березня 2007 р. *Вісник господарського судочинства*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v_184600-07#Text (дата звернення: 17.10.2023).
3. Про перелік відомостей, що не становлять комерційної таємниці: Постанова від 9 серпня 1993 р. № 611 / Кабінет Міністрів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/611-93-%D0%BF#Text>
4. Цивільний кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 р. № 435-IV / *Верховна Рада України. Відомості Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 18.10.2023).
5. Господарський кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 р. № 436-IV / *Верховна Рада України. Відомості Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text> (дата звернення: 18.10.2023).
6. Котляр Д.О. Комерційна таємниця: правова природа та підходи до регулювання. *Лабораторія законодавчих ініціатив*. Київ. 2004. URL: <https://parlament.org.ua/2004/05/13/komertsijna-tayemnitsya-pravova-priroda/>.
7. Про державну таємницю: Закон України від 21.01.1994 р. № 3855-XII / *Верховна Рада України. Відомості Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3855-12#Text>
8. Про доступ до публічної інформації: Закон України від 13 січня 2011 р. № 2939-VI / *Верховна Рада України. Відомості Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17#Text>